

Reykjavík 17. október 2019

Umsögn um áherslur nefndar í lagafrumvarpi um hálandisþjóðgarð (mál nr. 253/2019 á samráðsgátt stjórnvalda, birt 11.10.2019)

Útdráttur

Í markmiðskafla vantar að nefna vernd víðerna og endurheimt náttúrusvæða. Af lestri kafla um orkunýtingu má ætla að þjóðgarðurinn muni ekki hafa í för með sér neina aukna vernd náttúrusvæða fyrir orkuöflun og að virkjanir sem Alþingi kann að setja í virkjanaflokk Rammaáætlunar megi reisa innan marka þjóðgarðsins.

Kafli I

Í kafla I er fjallað um markmið með stofnun þjóðgarðsins en í þá upptalningu vantar að nefna víðerni. Í skýrslu frá 2013 um óbyggð víðerni í Evrópu sem nefnist *Wilderness register and indicator for Europe* kemur fram að stór hluti villtustu víðerna Evrópu sé á Íslandi (42% samkvæmt niðurstöðu eins skýrsluhöfundar og Ófeigar náttúruverndarsamtaka). Víðerni á hálandi Íslands eru því meðal síðustu stóru víðerna Evrópu og mikilvægt er að fjalla um hálandið í því ljósi. Engu að síður hefur verilega gengið á þessi víðerni á síðustu árum og áratugum. Um það hefur m.a. verið fjallað í meistararitgerð Victoriu Frances Taylor frá 2011 sem nefnist *GIS assessment of Icelandic wilderness from 1936 to 2010*. Samkvæmt henni minnkuðu íslensk víðerni um 68% á þessu 74 ára tímabili. Mikilvægt er að stöðva þessa þróun og það hlýtur að vera meðal markmiða stjórnvalda með stofnun sérstaks hálandisþjóðgarðs. Þess má geta þess að í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar segir sérstaklega að Ísland geti verið sterk rödd á alþjóðavettvangi með því að vernda ósnortin víðerni.

Í markmiðskafla þarf einnig að bæta við endurheimt náttúrusvæða og víðerna innan marka garðsins. Stefna mætti að því að endurheimta t.d. jarðhitasvæði sem spillt hefur verið með Hágöngustíflu eða víðerni Vonarskarðs sem spillt hefur verið með ónotuðum stíflugarði sem reistur var á 10. áratugnum.

Kafli II

Í kafla II segir að þjóðgarðurinn verði „sjálfstæð eining“. Vert er að geta þess að umhverfis- og auðlindaráðherra hefur lagt fram frumvarp um þjóðgarðastofnun og þjóðgarða (778. mál, 149. löggjafarþing). Í greinargerð frumvarpsins segir í kafla um tilefni og nauðsyn lagasetningarinnar að núverandi stjórnkerfi náttúruverndar sé í höndum margra aðila og veigamikil rök séu fyrir því að „hægt sé að efla og styrkja það með því að sameina á einn stað verkefni sem nú heyra undir þrjár stofnanir“. Mikilvægt er að nýr hálandisþjóðgarður heyri undir nýja þjóðgarðastofnun, verði frumvarpið að lögum.

Kafli III

Í kafla III er fjallað um orkunýtingu innan þjóðgarðsins í fjórum liðum. Af textanum má ætla að þjóðgarðurinn muni ekki hafa í för með sér neina aukna vernd náttúrusvæða fyrir orkuöflun, umfram

þá sem nú þegar er í gildi. Það gengur þvert gegn því markmiði sem sett er fram í kafla I, þar sem segir að markmið með stofnun miðhálandisþjóðgarðs sé að vernda náttúru, svo sem landslag, lífríki, jarðmyndanir og menningarminjar.

Í öðrum lið kafla III segir að hægt verði að „viðhalda og þróa núverandi orkuvinnslusvæði innan þjóðgarðs“ og að „málefni orkunýtingar í þjóðgarðinum kallist á við áætlanir Alþingis um orkunýtingu og orkudreifingu og tekið verði tillit til þeirra í frumvarpinu“.

Ljóst er að þetta orðalag mun bjóða upp á áframhaldandi deilur um núverandi orkuvinnslusvæði innan væntanlegra marka þjóðgarðsins, t.d. í Þjórsárverum þar sem Landsvirkjun hefur enn upp áætlanir um veituframkvæmd í tengslum við aðrar virkjanir í Þjórsá, nú undir nafni Kjalölduveitu. Eins mun þetta orðalag hafa þau áhrif að áfram verður hægt að reisa nýjar virkjanir innan þjóðgarðsins, fái þær samþykki Alþingis samkvæmt Rammaáætlun. Þar má m.a. nefna Hágönguvirkjun og Skrokkölduvirkjun á miðju hálandinu sem myndu skerða verðmæta náttúru og hálandisviðerni. Aðrar virkjanir sem eru í biðflokki Rammaáætlunar og gætu fallið innan marka hálandisþjóðgarðs eru Fljótshnjúksvirkjun, Hrafnabjargarvirkjun, Eyjadalsárvirkjun, Hrútshálsar, Fremrinámur, Búðartunguvirkjun og Hagavatnsvirkjun. Ef stofnun hálandisþjóðgarðs veitir viðernum og íslenskri náttúru ekki vernd fyrir stórfelldum virkjanaframkvæmdum þá er óhætt að álykta sem svo að vinna að að stofnun þjóðgarðsins sé tilefnislaus eyðsla á almannafé og vinnutíma þingmanna og opinberra starfsmanna.

Eins og að ofan er greint segir í drögunum að málefni orkunýtingar í þjóðgarðinum kallist á við áætlanir Alþingis um orkudreifingu. Ekki er ljóst af þessu orðalagi við hvaða áætlun er átt við en gera má ráð fyrir að nefndin vísi þar til þingsályktunar um stefnu stjórnvalda um uppbyggingu flutningskerfis raforku sem samþykkt var 11. júní 2018. Þar segir í 4. málsgrein A-liðar: „Ekki verði ráðist í línulagnir yfir hálandið.“ Það er fagnaðarefni ef þessi ályktun verður höfð að leiðarljósi við stofnun hálandisþjóðgarðsins.

Virðingarfyllt,

Guðmundur Hörður Guðmundsson
Ægisíðu 105, 107 Reykjavík
ghgudmundsson@gmail.com
s. 8680386